© www.kjnt.ro/szovegtar

Anna Kubisztal

Kisebbségek, az akkulturáció folyamata és kihatásuk a portugál társadalomra – egy lengyel antropológus nézőpontjából

Kutatásom célja a portugáliai emigránsok vizsgálata volt. Csaknem egy évet éltem Portugáliában, így kiváló alkalmam volt megismerni az emigránsok életmódját. Elhatároztam, hogy a bevándorlók két csoportjára fogok fókuszálni: a brazilokra és az angolaiakra. Ebben a tanulmányomban a portugál emigránsok életmódját kívánom bemutatni – egy lengyel antropológus tekintetén keresztül.

Elöljáróban röviden szeretném vázolni a Portugáliára vonatkozó emigráció történetét, mivel ez elengedhetetlen a portugál társadalom összetettségének megértéséhez.

A portugál társadalom történelmi okokból adódóan teljesen homogén volt. Az etnikai diverzitás hiányában Portugáliát az európai országok között mint etnikailag egységes nemzetállamot tartották számon. A lakosság legnagyobb része portugálul beszélt, szinte valamennyien katolikusok voltak, és a társadalom többsége azonosította magát az országgal és örökségével. „Portugália a 15. századtól az emigráció célországává vált, ahol a bevándorlás szorosan egybefonódott a tengeri hatalom kiépítésével, amely Afrika Atlanti-tengeri partjainál, valamint az Azori- és a Madeira-szigeteknél kezdődött. Majd a 16. század során a portugálok kelet felé terjeszkedtek; és a 17. századtól a 20. század közepéig Brazília vált a portugál migráció legfőbb célállomásává. A II. világháborút követően Európa és főként Franciaország képviselte az ígéret földjét a portugálok szemében, amelyért – a jobb élet keresésének reményében – elhagyták falusias, fejlődésben elmaradt országukat. Az 1960-as években közel 1,2 millió portugál távozott szülőföldjéről. A külföldön élő portugálok vagy portugál leszármazottak becsült száma négymillió körül van. Nagyobb portugál közösségek élnek Németországban és Franciaországban; utóbbi több

mint egymillió személynek nyújt menedéket. Számos portugál állampolgár vándorolt Angolából és Mozambikból Dél-Afrikába, ahol jelenleg közel 700 000 portugál bevándorló él. Nagy számban találhatók még portugál bevándorlók Kanadában, az USA-ban, Brazíliában és Venezuelában. Több kisebb európai országban él jelentős portugál közösség, így Luxemburgban, ahol a portugálok alkotják a lakosság egyharmadát, illetve Hollandiában, Belgiumban és Svájcban. Az 1970-es évek olajválsága jelentős kihatással volt a nyugati országok gazdaságára, különösen a munkanélküliségi ráta növekedésében. Ennek következtében számos iparosodott állam változtatta meg a bevándorlással kapcsolatos attitűdjét. Ez magyarázza az évtized első éveiben az illegális bevándorlás rendkívüli növekedését. Az 1980-as évek végére Portugália a bevándorlás célországává vált – a bevándorlók Kelet-Európából, legfőképpen Ukrajnából, a Moldvai Köztársaságból, Horvátországból, Oroszországból és Romániából érkeztek, sok más egyéb nemzetiség mellett" (Vieira–Trindade 2008: 39–40). (1. ábra)

„A Portugáliában tartózkodó külföldiek szignifikáns része eredetileg az Európai Unió valamely tagállamából érkezett, elsősorban az Egyesült Királyságból, Spanyolországból és Németországból. Ez a fajta bevándorlás a külföldi befektetésekkel, a multinacionális cégek terjeszkedésével és a nyugdíjasok számának növekedésével van összefüggésben. Az európai dolgozók a tudományos pályákra és azokra a munkákra összpontosítanak, amelyek a szolgáltatásokkal állnak kapcsolatban, emellett közülük számosan önalkalmazók. Igen valószínű, hogy sok jól képzett szakember, aki olyan EU-tagállamból érkezett, ahol a munkanélküliség aránya magas, karrierjének építését Portugáliában folytatja, olyan szolgáltatásokat hozva magával, amelyek hiányt képeznek a portugál piacon. A spanyol orvosok bevándorlása is szemléletes példája ennek" (Falcão 2002: 4–5). Mindemellett, a migráció egyik legnagyobb hulláma a valamikori portugál gyarmatokról, elsősorban a PALOP országaiból[1] érkezett. Ezek az emberek többségükben olyan alacsonyan képzett munkaerőt jelentettek, akik a dinamikusan fejlődő közmunkák ágazatában helyezkedtek el. A migráció azokra a PALOP-államokban, a volt kolóniákon élő portugál

[1] A PALOP (Países Africanos de Língua Oficial Portuguesa) megnevezés azt az öt afrikai államot (Angolát, a Zöld-foki-szigeteket [Cape Verde], Bissau-Guineát, Mozambikot, valamint São Tomé és Principét) takarja, amelyekben a hivatalos nyelv a portugál. [A ford. megj.]

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

állampolgárokra is jellemző volt, akik elkezdtek visszatérni a szülőföldjükre (Malheiros 2007: 29).

A 21. század kezdetén meglehetősen sok bevándorló érkezett Brazíliából. Ők a pincérek, takarítók, pékek, boltosok munkáslétszámát gyarapították. Egyúttal ez volt a kelet-európai országokból meginduló tömegmozgások ideje is. „Jelenleg a brazilok alkotják a legnépesebb csoportját az idegeneknek Portugáliában, beleszámítva az illegális bevándorlókat és azokat is, akik hozzájutottak portugál állampolgársághoz. A Portugáliában élő etnikai csoportok nagyságának tekintetében az elsőségért a brazil származású lakosság lélekszáma csupán a zöldfoki-szigetekéivel és az angolaiakéval versenyezhet" (Malheiros 2007: 16). (2. ábra)

Megfigyeléseim szerint ezek a jelenkori bevándorlók három fő okból érkeznek Portugáliába. Elsőként a munka és a saját országukban elérhetőnél jobb fizetés megszerzésének reményében. Egy-két hónapnyi munkával Portugáliában annyit tudnak keresni, mint Brazíliában egy év alatt. Gyakori probléma, hogy a bevándorlók nem találnak semmilyen munkát hazájukban, vagy otthon városi ingatlant vásárolnak, és kiegészítő pénzösszegre van szükségük a kölcsön visszafizetéséhez. Portugália a jobb életszínvonal miatt a paradicsomot jelenti számukra. A bevándorlás második oka az oktatással függ össze. Brazíliát kivéve a valamikori gyarmatok fiataljainak többsége előnyben részesíti a portugál egyetemeken való továbbtanulást. Egyrészt ott az oktatás színvonala magasabb mint a saját egyetemeiken, másrészt gyakran a saját országuk nem is rendelkezik egyetemmel vagy olyan szakkal, amelyet ők választanának. Végül, de nem utolsó sorban a kérdéskör kapcsolódik a hittérítéshez is. Magam is sok olyan embert ismertem meg, akik azért érkeztek Portugáliába, mert szükségét érezték, hogy térítsenek. Az elmúlt tíz évben Brazíliában a protestáns egyház nagymértékű újjáéledése tapasztalható. Ezért van az, hogy misszionáriusok nagy csoportja él és dolgozik a nagyobb portugál városokban: Portóban, Coimbrában és Lisszabonban. Mindazonáltal a fent említett okok nem a legmegfelelőbb irányjelzői a portugál bevándorlókkal kapcsolatos kutatásaimnak.

Amennyire meg tudom ítélni, a kisebbségek vizsgálatának legmegfelelőbb módja, ha a portugál kultúrában és társadalomban végbemenő akkulturáció és az asszimiláció fokát, illetve a portugálokra tett hatás mértékét vizsgáljuk meg. A legrelevánsabb kutatói szemléletmód, amelyet alkalmazni lehet egy ilyen jellegű antropológiai vizsgálatnál, az a biografikus

megközelítés módszertana.[2] Ez az elméleti megközelítés „az egyéni biográfiák, a társadalom állapota, illetve ezek belső változásai közötti kapcsolat problémájára fókuszál. Reflektál azokra a tényezőkre, amelyek az egyén szocializációjának folyamatát meghatározzák, a társadalmi meghatározottság és az egyéni szabadság kérdésére, azokra a különböző aspektusokra, ahogy az egyéni gondolkodás megnyilvánulhat a környező társadalom és a társadalomban elfoglalt saját hely viszonylatában, illetve az egyénnek a társadalmi és kulturális környezetére gyakorolt hatására" (Włodarek–Ziółkowski 1990: 6). Az egyéni élettörténet értelmezhető a társadalmi valóság részeként, és vizsgálható a társadalom szerkezetének és történetének egy példájaként. Kutatásom azt igazolja, hogy a bevándorlókat három csoportba lehet sorolni az akkulturáció foka és az egyénnek a társadalomra, illetve a társadalomnak az egyénre gyakorolt hatása szerint. Az emigránsok első csoportját azok alkotják, akik elszigeteltségben élnek. Többségük meghatározza ott-tartózkodása célját és idejét. Ők pénzt keresni, diplomát szerezni, majd hazatérni szeretnének. Fatima Valez de Castro alapján őket nevezhetnénk *Imigrante Temporário*nak [*időszakos bevándorló*nak] (Castro 2008: 28). Úgy élnek és viselkednek, mint a saját országukban, és egyáltalán nem ismerik meg a másik ország kultúráját. Abban hisznek, hogy az ő országukban minden jobb, ritkán próbálnak ki portugál ételeket, nem követik a portugál szokásokat, nem vesznek részt az ünnepeken, vagy éppenséggel nem kötnek barátságot portugállal. A legtöbb barátjuk a saját országukból való, vagy hozzájuk hasonló emigráns. Általában elmondható, hogy a valamikori gyarmatokról érkezett emberek összetartanak. Egyikük sem beszél portugálul, csupán egy nyelvváltozatát használják. Az azonos országból érkező bevándorlók létrehozzák a saját zárt társadalmukat. Vieira Ricardo és Trindade Jose fogalmát használva ezt *gettósodás*nak nevezem. A bevándorlók egy házon vagy egy területen belül bérelnek lakást. Hatalmas külvárosi részen ők irányítanak egy-egy negyedet és senki sem juthat be oda

[2] Nem csupán egyetlen biografikus megközelítésmód létezik. *A biografikus megközelítés a szociológiában* [*Biographical Methodology in Sociology*] című kötetben Włodarek és Ziółkowski a következőt állítja a biografikus módszerről: „nagyon különbözőképpen értelmezett és kidolgozott, különböző formákat öltött, nem csak eltérő elméleti értelmezéseket, de különböző módszertani feltételezéseket is elkülönített, változatos, néha nagyon csiszolt vizsgálati eljárásokat használ. Ez az összetettség a terminológiában is megmutatkozik: léteznek biográfiák és egyetlen autobiográfia, élettörténet és történetek az életről, személyes dokumentumok, mélyinterjúk változatos típusai." (Włodarek–Ziółkowski 1990: 4)

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

a külső világból. Éttermeket és kávézókat nyitnak tradicionális ételekkel, kávéval és süteményekkel. Saját templomokat létesítenek, ahol a lelkészek úgy tartják a szertartásokat és ők ugyanúgy viselkednek, mint a saját országukban. Az ebbe a csoportba tartozó bevándorlók „a másság elismerésével élnek. Ennek a másságnak megtapasztalói vagy megfigyelői, és ezáltal erősítik magukban az 'én' és 'mi' identitást, valamint olyan érzéseket és attitűdöket, amelyek időnként etnocentrikusak vagy idegengyűlölők lehetnek, amikor kulturális különbözőségek szerint kezdenek el különbségeket tenni. Ezek a bevándorlók gyakran elfogadják, hogy a társadalmi valóság multikulturális, azonban azt nem, hogy bármilyen párbeszéd létrejöhetne. Mások ezt az elismerést arra használják, hogy saját világukat relativizálják, és interkulturálisabbá váljanak" (Vieira–Trindade 2008: 39). Az utóbbi bevándorlókat én a következőkben a második csoport tagjaiként tárgyalom.

Ők az előbbiek szomszédságában élnek, viszont jó viszonyban vannak a portugálokkal is. Az látható, hogy ők kultúrák és társadalmak között léteznek. Kevés időt eltöltve a célországban, legtöbbjüknek hibrid identitásuk alakul ki. „Számos emigránsnak az új társadalomban elérhető siker kitörést jelent a szülőhelye által biztosított szűk keretekből, illetve beilleszkedést egy olyan új kultúrába, amely az esetek többségében kulturális átalakulást, vagy akár kulturális vérátömlesztést jelent az egyén életében. Az új kultúrában a siker ennek a kultúrának a gondolkodásmódjához való hozzáférést jelenti, és elvezethet az eredeti kultúráról való lemondáshoz – a második kultúra javára." (Vieira–Trindade 2008: 37) A francia szociológus és antropológus Roger Bastide szerint „az afro-amerikaiak brazíliai helyzetének leírása az egyének azon képességére utal, miszerint minden egyes világban különböző emberként, eltérő racionalitások mentén tudnak élni. Erre példa annak az embernek az esete, aki egy bankban dolgozik, majd néhány órával később részt vesz egy *candomblé* szertartáson" (Bastide 1954, idézi Vieira–Trindade 2008: 38)[3] Ők többnyire úgy tartják,

[3] „A politeista candomblé vallás a spiritizmus egy formája, sok istent és szellemet imádnak. Ezek az istenek és szellemek többnyire afrikai vallásokból eredeztethetők. Brazíliában és a környező országokban terjedt el a 16. században. Közel tízezer templomuk van és közel kétmillió követője." (BASTIDE, Roger: *Les religions africaines au Bresil. Vers un sociologie des interpénétrations de civilisations,* Presses Universitaires de France, Paris, 1969, idézi CSORDÁS Eörs: Valláskülönbség kérdése a három monoteista világvallásban. Doktori disszertáció, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Kar, Vallástudományi Doktori iskola, 2009. Forrás: http://www.htk.ppke.hu/uploads/File/disszertaciok/Csordas_PhD_Vallaskulonb_definitive.pdf, letöltés dátuma: 2011. 11. 21.) [szerk. megj.].

hogy nem kerültek teljes mértékben a portugál kultúra befolyása alá; mindkét kultúra előnyeit élvezik és kíváncsiak a célország kultúrájára.

Végül, de nem utolsósorban léteznek azok az emigránsok, akik megkísérlik eltitkolni eredetüket. Az idegenek számára, még ha antropológusok is, nagyon nehéz felismerni az ebbe a csoportba tartozó embereket, mivel megpróbálják a származásukat elrejteni. „Itt és most" próbálnak élni, csupán jövőbeli terveikről és álmaikról beszélnek. A harmadik csoportba tartozó személyek sosem mesélnek az ősökről, a gyermekkorról vagy a tradíciókról. Szakítanak eredeti identitásukkal. „Kifelé azt a benyomást próbálják erősíteni, hogy ők csupán a célkultúra termékei. Kommunikációjukban sem elemeiben, sem egészében nem jelenik meg a gyermekkoruk és az eredeti kultúra, még akkor sem, ha azonos kulturális háttérrel rendelkező emberekkel találkoznak" (Vieira–Trindade 2008: 38). Gyermekeik elől megpróbálják elfedni a származásukat és felkészíteni a második nemzedéket az új társadalomra, avagy megkísérelik megteremteni a társadalmat. Idejüket portugál barátaikkal töltik annak érdekében, hogy megismerjék a portugál szokásokat, illetve elsajátítsák a portugál viselkedés-, élet- és gondolkodásmódot. Az ilyen gyermekek beleszoknak az új identitásba, azonban amikor felnőttek lesznek, szükségét érzik a származási helyük, a nagyszüleik vagy más elődeik megismerésének. Múlt- és identitás nélkülinek, gyökértelennek érzik magukat. Néhányan „olyan tudományterületet választanak az egyetemen, ahol a családjuk származási helyének kultúrájáról és nyelvéről tanulhatnak" (Vieira–Trindade 2008: 38).

A portugál társadalomba való asszimiláció mértékétől függetlenül ez valamennyi személynél az identitás átalakulásához vezet. Mindenki, aki megváltoztatja lakóhelyét vagy társadalmi és kulturális környezetét akár csak egy fél évre is, elkezdi megváltoztatni a gondolkodásmódját és a szokásait. A bevándorlók a célországban élve mindig ki vannak téve személyiségük átalakulásának és „más" emberként térnek haza szülőföldjükre. Egyúttal a célország is – a bevándorlók hatására – új és egyedülálló kulturális formákkal rendelkező hibrid társadalommá alakul. Habár megpróbáltam általánosítani és három csoportra osztani a bevándorlókat, valamennyi esetet mint egyedit kell vizsgálnunk. Mindannyiuknak megvannak a saját indokaik arra, ahogy élnek, gondolkodnak és viselkednek.

Az elméleti részt követően a saját szubjektív nézőpontomat szeretném megmutatni, amely egy portugáliai brazil közösségben formálódott.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Egy évet éltem Portugáliában, ahová egy szintén antropológus barátnőmmel, Aleksandrával érkeztem. Egy kisvárosban tanultunk. Az első hónapban a barátnőm elhatározta, hogy keres egy protestáns templomot. Egy otthonunkhoz közeli istentiszteletre ment el, ahol többségében brazilok voltak. Csupán egyetlen személy elegyedett beszélgetésbe vele a szertartás után, Fernando, egy fiatal brazíliai férfi, aki nagyon nyitottnak mutatkozott az idegenek és a portugálok iránt egyaránt. Ezt a találkozást követően a barátnőm megkért, hogy menjek én is vele, és az antropológusi kíváncsiságom nem engedte, hogy visszautasítsam ajánlatát. A Fernandóval való barátságom dinamikusan mélyült, és nagyon alaposan megismertem őt. Csupán 22 éves volt, amikor Portugáliába érkezett a lánytestvérével, hogy pénzt keressen azért, hogy Brazíliában vállalkozást indíthasson. Mivel nagyon korán elvesztette a szüleit, semmi sem motiválta, hogy minél hamarabb visszatérjen szülőföldjére. Az első néhány hónapban Portóban élt és igyekezett a testvérét anyagilag támogatni. Számos barátságot kötött, nem csak brazíliaiakkal. Megismerkedett többek között egy portugál családdal, akikről egy idő után kiderült, hogy egy cég tulajdonosai, ahol alkalmazták is őt. Ő szüleiként kezdett viszonyulni hozzájuk, és ők fiukként szerették. Bár családi kapcsolatai voltak portugál személyekkel, mégsem próbálta eltüntetni brazil identitását. Portóban talált egy protestáns gyülekezetet, ahol szinte minden idejét brazilokkal töltötte. Ezután érkezett a városba, ahol mi megismerhettük őt. Három hónappal a barátságkötésünket és a közös imaalkalmakat követően vacsorázni hívott a családjával és a templombéli barátaival. Én voltam az egyetlen nem brazíliai. Egy portugál étterembe mentünk, ahol a pincérek brazil származásúak voltak. Senki sem kérdezte meg, hogy mit szeretnék enni, mivel magától értetődő volt, hogy mindannyian brazil pizzát fogyasztunk. Valójában ez volt a legfinomabb pizza, amit valaha ettem. Időről időre visszatértünk ebbe az étterembe, és Fernando elvitt más helyekre is, amelyek a brazil kultúrával álltak kapcsolatban. Annak ellenére, hogy ez egy kisváros, működött benne egy brazil házaspár által vezetett brazil étterem is. Mi több, amikor kávézni indultunk, mindig a három bár egyikébe tértünk be, melyek közül egyikben brazil kávé és brazil kávéfőző is volt. Azonban Fernando a portugál kávét részesítette előnyben. Egy idő után a „portugál szülei" felkínáltak számára egy jól fizető munkát, és ő elhatározta, hogy Portóba költözik. Emellett azonban hiányzott neki ez a családja, a barátai és a kollégái. Amikor Portóban meglátogattam, az volt a benyomásom, hogy ő kevésbé

brazil, mint volt az én városomban. Abbahagyta a brazil tévéadások nézését, és ugyanezt tette a weboldalakkal is. Még hagyományos portugál fesztiválon is részt vettünk. Mindemellett nem szakította meg a kapcsolatait brazil barátaival, és továbbra is olyan istentiszteletre járt, amelyet egy brazil lelkész vezetett. Fernando jó példája az olyan személyeknek, akik kultúrák között élnek: brazilnak érzi magát, úgy is viselkedik, brazil ételeket készít, de részesül a befogadó ország kulturális javaiból is. Fernando soha nem szegregálódott kulturális különbségek miatt és soha nem akart elszigeteltségben élni. A környezet nagymértékben hatott rá, a testvére házában való viselkedését összehasonlíthatjuk azzal, amikor Portóban élt. Mialatt a testvére házában lakott, nem nézett portugál tévéadókat, weboldalakat, nem hallgatott portugál zenét, csak brazíliait.

Teljesen más Camillának, a testvérének a helyzete. Ő is gazdasági okok miatt érkezett Portugáliába. Először Portóban élt, ahol találkozott a jövendőbeli házastársával. Áttért a protestáns hitre. Házasságot kötöttek, és ő megérezte Isten hívását – így jött abba a városba, amelyben én is éltem. Camilla és Jose elhatározták, hogy egy új gyülekezetet alapítanak. Habár Jose volt a lelkész, Camilla volt karizmatikusabb és többnyire ő vezette a szertartásokat. Az idő múltával mind több és több brazilt vonzott oda, és hatalmas imaközösség jött létre. Ezeknek az emigránsoknak a legnagyobb része gazdasági okok miatt érkezett Portugáliába, azonban hozzáállásuk megváltozott, és a templom azzá a hellyé vált számukra, ahol idejük legnagyobb részét töltötték. Megpróbáltak egymáshoz nagyon közel élni, egyesek közülük együtt dolgoztak, étkeztek és ünnepeltek. Ha néhányuknak születésnapja volt, mindig együtt ünnepelték meg. A nők csupán brazil ételeket főztek, brazil ételeket és italokat[4] vásároltak és minden nap brazil kávét készítettek elő a termoszba. Camilla háza egy olyan centrális pontja ennek a közösségnek, ahová a közösség tagjai bármikor mehetnek. Amikor Fernando Portóba költözött, vasárnapi vacsorára hívtak meg engem. Az otthonuk berendezése hasonlított a lengyel vagy a portugál lakberendezési stílushoz. A teljes családi élet (és ez a vacsora is) a konyhában zajlott. Ami megragadta a figyelmemet, az a televízió volt, ami folyamatosan brazil keresztény énekesek koncertjeit sugározta. Minden alkalommal, amikor meglátogattam Camillát, és később, amikor velük

[4] Például a Guarana egy olyan brazil ital, amely minden élelmiszerboltban kapható.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

éltem, a televízióból brazil zenét hallgattak vagy brazil tévéadást néztek. Ez olyan volt számomra, mint ablak az identitásukra, a világukra, az életükre. Camilla életmódja különbözött a portugál nőkétől. A háza mindig, mindenki előtt nyitva állt, folyton voltak nála emberek a gyülekezetből. Nagyon nyitottan viselkedett a templomából való emberekkel és más brazíliaiakkal, azonban hatalmas távolságot tartott az idegenekkel szemben, még ha azok másodszor vagy harmadszor jöttek is a templomba. A gyülekezet többségében brazilokból állt, de volt néhány portugál nő és lengyel lány is. Camilla sosem beszélt lassabban, vagy nem próbálta elkerülni a brazil szleng használatát, ami a nem brazilok számára érthetetlennek bizonyult. Szinte sohasem beszélt azokkal, akik először jöttek istentiszteletre. Mindig csak a templom másik végéből méregette őket. Néhány hosszú hónapnak kellett eltelnie addig is, míg engem a házába invitált. De amikor bajban voltam, ő volt az egyetlen, aki segített rajtam. Ezek az emberek Portugáliában is úgy próbálnak élni, ahogy azt Brazíliában tették. Megvan a saját templomuk, ételeik és ünneplési módjuk és nem vesznek részt a portugál társadalom életében. Meglehetősen aktívak a brazil közösségi oldalukon, az *Orkut*on. Órákat képesek azzal tölteni, hogy új fényképeket tölteneknek föl, és Brazíliában élő ismerőseik fényképeit nézegetik. Úgy élnek, mintha nem látnák a körülöttük lévő valóságot, megkísérelik a szülőföldjük helyettesítőjét a célországban megtalálni és ezzel elzárkózni a fogadó ország kultúrájától és társadalmától. Camilla és a gyülekezet esete az asszimiláció első modelljét, vagyis az asszimiláció teljes hiányát példázza. Véleményem szerint Camilla alapvetően a kulturális különbségek mentén szegregálódott. Végső soron ő szeretett engem, de talán azért, mert én is hozzá hasonlóan *más* voltam. Amikor az időmet velük töltöttem, mindig azt éreztem, hogy Brazília maga a paradicsom, míg más helyek némiképp rosszabbak, de semmiképp sem annyira jók mint Brazília.

Végül a harmadik csoportot szeretném bemutatni. Nagyon nehéz az idegenek számára észrevenni azokat az embereket, akik megkísérlik elrejteni az eredetüket, és így leírni azt a személyt, aki megpróbál tökéletesen a portugál kultúra befolyása alá kerülni. Sajnos csak futólag ismerhettem meg egy olyan lányt, akivel együtt jártunk egyetemre, és aki nem volt teljesen portugál. Ő sosem beszélt erről, de mindenki tudta, hogy származását tekintve nem portugál. Nem nézett ki portugálnak. Antropológiát hallgattunk együtt és érdeklődött más kultúrák iránt. Ténylegesen nem tudtam vizsgálatom alá vonni.

Dolgozatom zárásául röviden szeretnék beszélni Monicáról. Az ő leírását azért hagytam a végére, mivel ő nem Brazíliából származik, és a többiekétől teljesen eltérő környezetben él. Monica a továbbtanulás céljából érkezett Angolából Portugáliába, és számos barátja volt a szülőföldjéről. Mi Coimbrában találkoztunk. Nagyon kedves és nyitott lánynak ismertem meg, aki lengyel, spanyol, francia, cseh és szlovák egyetemistákkal lakott együtt. Az újonnan érkező diákoknak segített lakást találni, megmutatta azokat a helyeket, amelyeket érdemes megtekinteni és ő volt az egyetlen, aki folyékonyan beszélt portugálul. Monica nagyon kommunikatív volt és bárki kérhetett szívességet tőle. Amikor végzős volt, meghívott minket és az angolai barátait egy ünnepségre. Ennek az első része a városban, a második része otthon zajlott. Nagyon jól szórakoztunk. De kiderült, hogy az ünnepség második fele csupán az angolaiak számára nyitott. Mivel ez a házunkban zajlott, nagyon közel a szobámhoz, megfigyelhettem az ünneplés módját. Az első benyomásom az volt, hogy ez a parti olyan, mint bármely másik. Az angolaiak szokványos ruhában voltak és nagyon természetesen viselkedtek. Azonban amikor zenehallgatásba fogtak, törzsi zenére lettem figyelmes. Láttam Monicát a barátjával vagy a szeretőjével táncolni a többiek gyűrűjében. Ez egy hagyományos, rituális tánc volt, amely a férfi udvarlását szimbolizálta. Az ünnepségen részt vettek Monica szülei is, akik végignézték a táncot is. Az ünnepség egésze ehhez hasonló törzsi táncokból és hagyományos ételekből állt. Egészen lélegzetelállító és egyben furcsa látvány is volt, ahogy az angolai tradíció egy mai portugál térben jelenik meg. Monica életmódja azokra az egyénekre példa, akik kultúrák között élve a fogadó ország előnyeit is élvezik. Részt vett az egyetemi életben, ugyanakkor megtartotta a saját szokásait is.

Ezek a személyek mind az uralkodó kultúrához viszonyított adaptáció egy-egy sajátos útját képviselik. Az akkulturáció szintje szerint címkézhetjük fel és helyezhetjük el őket a megfelelő csoportokban. Mindazonáltal valamennyi esetben az identitást mint „a személyiség szubjektív aspektusát" (Kłoskowska 1996: 104) kellene értelmeznünk. Hiszem, hogy az ebből a csoportból származó emberek a célország kultúrájának erős hatása alatt állnak, függetlenül attól, hogy elzárkóznak-e a portugál kultúra hatásaitól. Azonban a kölcsönhatás kétirányú. A kisebbségek dinamikusan változtatják át a társadalmi és kulturális életet Portugáliában. És ez nem csupán a bevándorlók kultúrájára tipikusan jellemző éttermek, boltok, kávézók és templomok megnövekedett számából következik. Napjainkban az egyik

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

legnagyobb kérdés a portugál nyelv és nyelvtan változásával áll összefüggésben. A portugál kormány nyelvi változtatásokat készít elő. Említésre méltó, hogy a nyelvi módosítás-javaslatok többsége a portugál nyelv brazil változatából ered. Habár a portugálok többsége sok hibát ejt anyanyelve használatakor, mégis ellenzik az írásbeli változtatásokat. Erről a problémáról külön tanulmányt írhatnék. Mindamellett ez is azt mutatja, hogy milyen erős hatása van a valamikori gyarmatok egyikének a portugál társadalomra.

Megjegyzés:

Valamennyi bevándorló nevét és a szövegben szereplő helységneveket megváltoztattam.

Szakál Anna fordítása

Szakirodalom

BASTIDE, Roger

1954 *Le principe de coupure et le comportement Afro-Bresilien*. In: Anais do XXXI Congresso Internacional de Americanistas, Anhembi, Sao Paulo

CASTRO, Fátima Velez de

2008 *A Europa do Outro – a imigração em Portugal no início do século XXI. Estudo do caso Dos imigrantes da Europa de Leste no concelho de Vila Viçosa*, Editorial do Ministério de Educação, Lisboa

FALCÃO, Luisa

2002 *Immigration in Portugal. Report presented by DeltaConsultores under the Socrates Program – Immigrant Language Learning*. Lisboa [http://www.dlt.pt/ficheiros/DeltaConsultores%20-%20Immigration%20in%20Portugal.pdf]

KŁOSKOWSKA, Antonina

1996 *The roots of national cultures*. Państwowe Wydawn Nankowe, Warsaw

MALHEIROS, Jorge Macaísta

1996 *Imigrantes na região de Lisboa. Os anos de mudança*, Colibri, Lisboa.

MALHEIROS, Jorge Macaísta (org.)

2007 Os brasileiros em Portugal – a síntese do que sabemos. In: Uő (org.): *Imigração Brasileira em Portugal*. Colecção Comunidades, ACIDI, Lisboa.

VIEIRA, Ricardo – TRINDADE, Jose
2008 Migration, Culture and Identity in Portugal. *Language and Intercultural Communication* VIII. (1) 36–49.
WŁODAREK, Jan – ZIÓŁKOWSKI, Marek (eds.)
1990 *Metoda biograficzna w socjologii (Biographical Methodology in Sociology*), Państwowe Wydawn Nankowe, Warsawa-Poznań.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Ábrák

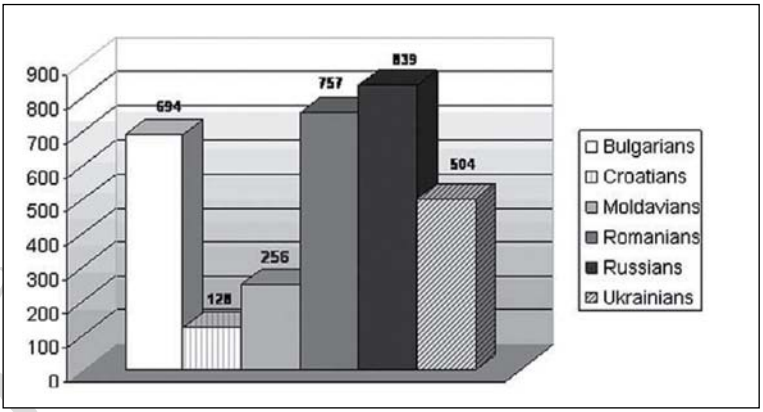

1. ábra: A Portugáliában élő kelet-európai bevándorlók (forrás: Relatório estatístico de imigração de 2002, Ministério da Administração Interna, SEF – Serviço de Estrangeiros e Fronteiras, Núcleo de Planeamento [bevándorlási statisztikai jelentés, 2002])

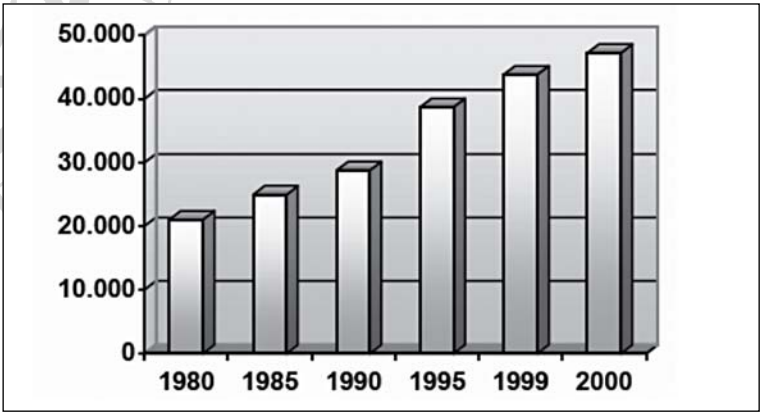

2. ábra: Az egyik legnagyobb számú idegen közösség Portugáliában a Zöldfoki-szigetekről származik (forrás: Falcão 2002: 5).